

СОСЕНКО В. М.,аспірант кафедри інформаційного,
господарського та адміністративного
права*(Національний технічний університет
України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»)*

УДК 347.73

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2022.2.28>**РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ЯК ПРИНЦИП ПРАВА**

Статтю присвячено дослідженню правової природи ризик-орієнтованого підходу як принципу права, що застосовується у сфері протидії легалізації коштів (відмивання) коштів одержаних злочинним шляхом суб'єктами фінансового моніторингу. У статті проаналізовано сутність понять «принцип права», «ризик-орієнтований підхід», досліджується базова категорія, що формує єдиний підхід нормотворчої та правозастосовної діяльності у сфері протидії відмивання коштів та виступає категорією яка забезпечує розвиток системи протидії відмивання коштів. Проаналізовано нормативне регулювання сфери фінансового моніторингу на всіх його рівнях, досліджено правовідносини з реалізації ризик-орієнтованого підходу, взаємодію суб'єктів державного та первинного фінансового моніторингу, в їх симбіотичному зв'язку, метою якого є вжиття належних заходів протидії легалізації злочинних коштів.

Сформульовано висновок про те, що ризик-орієнтований підхід є принципом права, а саме принципом фінансово-правового інституту фінансового моніторингу, який полягає у тому, що здійснення заходів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) коштів одержаних злочинним шляхом суб'єктами фінансового моніторингу провадиться з урахуванням усвідомлення та управління ризиками, з метою їх мінімізації. Визначено подвійну природу ризик-орієнтованого підходу: як принципу права та як практичного підходу, на якому базуються заходи, що вживаються суб'єктами первинного фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації коштів. Встановлено, що реалізація ризик-орієнтованого підходу як принципу права здійснюється шляхом застосування до конкретних правовідносин та у вигляді правового стану, як способу правового буття суб'єктів фінансового моніторингу. Сформульовано визначення в широкому розумінні ризик-орієнтований підхід як принцип права – це базове підґрунтя, що координує взаємодію всіх учасників системи протидії відмивання коштів через призму усвідомлення та управління ризиками легалізації коштів; у вузькому значенні, для суб'єкта первинного фінансового моніторингу, – це базовий принцип побудови внутрішньої системи фінансового моніторингу який полягає у визначенні, оцінці та розумінні ризиків легалізації коштів, вжитті заходів щодо управління ризиками, що мінімізують відповідні ризики.

Статтею визначено напрями для подальших наукових досліджень у сфері реалізації ризик-орієнтованого підходу як принципу права, його правової природи, питання управління ризиками легалізації коштів, що є базисом для належної побудови системи фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу.

Ключові слова: *ризик-орієнтований підхід, ризик легалізації коштів здобутих злочинним шляхом, принципи права, протидія відмивання коштів.*

Sosenko V. M. Risk-oriented approach as a principle of law

The article is devoted to the study of the legal nature of the risk-oriented approach as a principle of law applied by the financial monitoring entities in the field of preventing and counteracting the legalisation (laundering) of criminal proceeds. The article analyses the essence of the concepts of “principle of law”, “risk-oriented approach”, explores the basic category that forms a unified approach to lawmaking and law enforcement in the field of counteracting money laundering and is a category that provides anti-money laundering. The normative regulation of the sphere of financial monitoring at all of its levels is analysed, the legal relations on realization of risk-oriented approach, interaction of subjects of state and primary financial monitoring, in their symbiotic connection are aimed at taking appropriate measures to counteract money laundering.

The conclusion is drawn that the risk-oriented approach is a principle of law, namely the principle of financial and legal institution of financial monitoring, which is that the implementation of measures to preventing and counteracting the legalisation (laundering) of criminal proceeds financial monitoring is carried out taking into account the awareness and management of risks, in order to minimize them. The dual nature of the risk-oriented approach is defined: as a principle of law and as a practical approach, which is based on the measures taken by the subjects of primary financial monitoring in the field of preventing and counteracting the legalisation (laundering) of criminal proceeds. This article establishes that the implementation of risk-based approach as a principle of law is carried out by applying to specific legal relationships and in the form of legal status as a way of legal existence of financial monitoring entities. The definition in a broad sense of the risk-oriented approach as a principle of law is formulated – this is the basic basis that coordinates the interaction of all participants in the anti-money laundering system through the prism of awareness and risk management of money laundering; in the narrow sense, for the subject of primary financial monitoring, it is a basic principle of building an internal system of financial monitoring which is to identify, assess and understand the risks of money laundering, take risk management measures that minimize the risks.

The article identifies areas for further research in the implementation of risk-oriented approach as a principle of law, its legal nature, the risk management of money laundering, which is the basis for proper construction of financial monitoring by primary financial monitoring.

Key words: *risk-oriented approach, risk of money laundering, principles of law, counteracting the legalisation (laundering) of criminal proceeds.*

Вступ. Формування і функціонування будь-якої системи базується на певних ідеях, основних положеннях, напрямках, що виступають принципами її побудови. Система правових норм містить принципи права, що є базисом їх створення та застосування. Динамічний розвиток суспільних відносин має наслідком зміну, трансформацію, появу нових принципів права та, відповідно, і їх сприйняття та осмислення правовою наукою. Законодавчо закріплені принципи автоматично не відтворюються у їх розуміння та сприйняття у процесі правозастосування й потребують аналізу й наукового вивчення. Відмивання коштів, фінансування тероризму, фінансування розповсюдження зброї масового знищення залишаються загрозою належного функціонування фінансової системи, що на додачу отримала нові виклики в протидії з ним через глобальну пандемію. Злочинці та терористи використовують ситуацію з пандемією COVID-19 та пов'язаний з нею економічний спад для переходу в країнах, що розвиваються, на нові напрямки бізнесу, в яких існує великий обіг готівкових грошових коштів і які характеризуються високою волатильністю [1, с. 5]. Відповідним заходом протидії, серед іншого, є використання ризик-орієнтованого підходу, який передбачає використання науково-обґрунтованого процесу прийняття рішень з метою більш ефективного

цільового реагування на ризики відмивання грошей та фінансування тероризму [2]. Комплексне використання ризик-орієнтованого підходу та закріплення його правовими нормами, а також побудова локальних норм права на його основі, та здійснення регуляторного нагляду на його основі, можна стверджувати, виводить його у категорію принципу права.

Принципи права як предмет дослідження вивчалося в теорії права такими науковцями як: П. О. Недбайло, Р. З. Лівшиц, С. С. Алексєєв, В. М. Сирих, А. М. Колодій, В. Н. Карташов, Уварова О. О. Ризик-орієнтований підхід та сфера протидії відмивання коштів та фінансування тероризму досліджувався такими вченими: Бережний О.М., Вавдійчик О.А., Вітлінський В.В., Глушенко О.О., Діденко С.В.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати правову природу ризик-орієнтованого підходу, що застосовується суб'єктами фінансового моніторингу у сфері протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та/або фінансування розповсюдження зброї масового знищення та його значення як принципу права, визначити зміст та межі досліджуваної дефініції.

Результати дослідження. Будь-яка система заснована та функціонує за певними принципами, що їй властиві та які водночас мають якості творення та регулювання. В розрізі позитивістської концепції праворозуміння принципи права виводяться з його норм, правознавство черпає зміст своїх норм, або зміст зобов'язань, із позитивних законів [3, с. 448], а отже, принципи, що законодавчо закріплені у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, можна розглядати як принципи права. Україна враховує Рекомендації Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), однією з яких є: «Фінансові установи та визначені нефінансові установи та професії повинні також визначати, оцінювати та вживати ефективних заходів щодо зниження ризиків, пов'язаних з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму» [4, с. 10], це, та активізація євроінтеграційних процесів й використання міжнародних практик, обумовило закріплення на законодавчому рівні переліку основних принципів запобігання та протидії, серед яких і застосування ризик-орієнтованого підходу під час проведення фінансового моніторингу [5].

Аналіз тексту першої рекомендації FATF дає можливість зробити висновок, що ризик-орієнтований підхід умовно є дворівневим, оскільки повинен застосовуватися насамперед на національному рівні (перший рівень), а також безпосередньо фінансовими установами та визначеними нефінансовими установами й професіями (другий рівень).

Національний рівень за своїм змістом виходить від держави, в особі суб'єктів державного фінансового моніторингу та спеціально уповноваженого органу, та повинен включати застосування консолідованого групового нагляду для цілей протидії відмивання коштів та протидії фінансуванню тероризму [6, с. 21].

Окремо звертає на себе увагу необхідність, щоб при застосуванні ризик-орієнтованого підходу до нагляду компетентні органи: мали чітке розуміння ризиків відмивання грошей та фінансування тероризму, наявних у їх державі-члені; мали доступ на місці та дистанційний доступ до всієї відповідної інформації щодо певних національних та міжнародних ризиків, пов'язаних з клієнтами, продуктами та послугами зобов'язаних суб'єктів; та ґрунтували періодичність та обсяг нагляду на місці та дистанційного нагляду на основі профілю ризику зобов'язаних суб'єктів і ризиків відмивання грошей та фінансування тероризму в такій державі-члені [4].

В основі ризик-орієнтованого підходу лежить потреба у визначенні, усвідомленні та зменшенні державами-членами та Союзом ризиків відмивання грошей та фінансування тероризму, які стоять перед ними [4].

Беззаперечним є те, що самою істотною якістю принципів права є їх здатність юридично виражати найбільш важливі прогресивно акцентовані цінності суспільного життя [7, с. 40] та, на відміну від норм права, принципи права жорстко не фіксують зміст поведінки, вони здатні більш швидко реагувати на зміни суспільного життя, а отже застосування

і тлумачення норм права має відбуватися відповідно до принципів права [8, с. 21].

Правова наука розглядає принципи права як: систему вимог до належної і можливої поведінки людей, які відображають визнані у суспільстві цінності і утворюють спрямовану на регулювання суспільних відносин ієрархічну єдність [9, с. 55]; відправні ідеї його буття, які виражають найважливіші закономірності, підвалини даного типу держави і права, є однопорядковими із сутністю права та утворюють його основні риси, відрізняються універсальністю, вищою імперативністю і загальнозначимістю, відповідають об'єктивній необхідності побудови та зміцнення певного суспільного ладу [10, с. 43]; як концентрований і певною мірою раціоналізований (через конкретизацію) прояв основної мети і внутрішньої властивості права – справедливості [11, с. 149], засадничі ідеї права, які визначають зміст і спрямованість його норм та характеризуються системністю, взаємозгодженістю, загальнообов'язковістю, універсальністю, стабільністю, предметною визначеністю, загальнозначущістю й регулятивністю [12, с. 42]; закріплені в нормах права основоположні вимоги, що відповідають моральним, політичним та економічним цінностям суспільства, що направляють процес створення і застосування права. [13, с. 36]; концентроване вираження змісту права в положеннях загального характеру, що встановлені в системі прийомів тлумачення його норм [14, с. 208]. Також принципи права це одне з фундаментальних керівних начал (писаних або неписаних) в праві, що експектативно відображає міру належного (очікуваного, переслідуваного, витребуваного) та належного до виконання (дотримання, забезпечення) в упорядкуванні правового регулювання (як цілеспрямованій систематичній діяльності) та правореалізації (відповідно, в їх оцінці), правової онтології і правового простору, та/або одна з об'єктивних закономірностей нормотворчої, нормоконтролюючої та нормореалізаційної діяльності, що діють всезагальним чином незалежно від конкретних суб'єктів і об'єктів та від конкретних умов (в тому числі часових), що виходять, в тому числі з природи людської психології, природи та особливостей людського соціуму та їх моральних основ [15, с. 282]; найбільш загальні і стабільні вимоги, що уособлюють суспільні цінності, дозволяють відтворити їх при формуванні та дії права, визначаючи його характер і напрями подальшого розвитку [16, с. 70] тощо. В основному, принципи права є стандартами поведінки, що є істотними та виключними для всіх законів (утворює правову основу та основу) і завжди мають моральний вимір [17, с. 58], принципи права виражають фундаментальні основи суспільства, цінності та специфічну логіку конкретної правової системи, вони характеризуються відносно високим ступенем абстракції та становлять міцну ціннісну базу [18, с. 9].

Наука права класифікує принципи права за різними ознаками. Зокрема, виділяють загально-правові й галузеві правові принципи, принципи правових інститутів. Принципи нормативно-правового інституту, це ті його правові засади, які зафіксовані у джерелах права, об'єднують та визначають спрямованість нормативно-правових приписів у його межах [19, с. 26]. Застосування ризик-орієнтованого підходу під час проведення фінансового моніторингу можна розглядати як принцип фінансово-правового інституту фінансового моніторингу. При цьому, вказаний конкретний принцип має подвійну природу, як принцип права та як практичний підхід, на якому базуються заходи, що вживаються суб'єктами первинного фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації коштів.

Встановлено, що ризик-орієнтований підхід – визначення (виявлення), оцінка (переоцінка) та розуміння ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та/або фінансування розповсюдження зброї масового знищення, а також вжиття відповідних заходів щодо управління ризиками у спосіб та в обсязі, що забезпечують мінімізацію таких ризиків, залежно від їх рівня [5], своєю чергою, фінансовий моніторинг – сукупність заходів, що вживаються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу [5]. Отже, здійснення заходів у сфері запобігання та протидії суб'єктами фінансового моніторингу провадиться з урахуванням усвідомлення та управління ризиками з метою їх мінімізації.

Правова теорія сформувала підхід, за яким принципи права характеризуються нормативністю й найвищою стабільністю, високим рівнем узагальнення й абстрагування, фундаментальністю, що дозволяє їм виконувати регулятивну, системоутворюючу, інформаційну, правовиховну, пізнавальну й ціннісну функції [8, с. 21], а призначення правових принципів полягає в забезпеченні ідеологічної та практичної єдності правотворчості, інтерпретації та реалізації правових норм [7, с. 38].

Слід враховувати, що норми і принципи права як змістовні елементи системи права мають багато спільного (вони є загальними і неперсоніфікованими, обов'язковими правилами, що спрямовані на регулювання поведінки суб'єктів у сфері права) [16, с. 140], однак саме через відмінні риси між ними, маємо можливість розрізнити природу їх дії на суспільні відносини. Так, для прикладу, якщо взяти до уваги, що принципи мають більш абстрактний характер, ніж норми права, нерідко окреслюючи в певній ситуації лише коридор можливостей, прямо не визначаючи конкретний варіант поведінки [16, с. 141], то застосування ризик-орієнтованого підходу, як принципу, зобов'язує суб'єкта первинного фінансового моніторингу будувати власну систему фінансового моніторингу в цілому, через призму усвідомлення ризику можливого використання з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом і впровадження заходів з його мінімізації на постійній основі, а не зводячи таке застосування, виключно, до конкретної операції клієнта, що користується його послугою. Ще одним прикладом, може слугувати те, що принципи і норми мають відмінності у формах їхнього зовнішнього вираження, норми права обов'язково закріплюються в джерелах права, у той час, як принципи у деяких випадках можуть виступати самостійним джерелом права [16, с. 141]. Саме принцип застосування ризик-орієнтованого підходу, може виступати самостійним джерелом права, врегульовуючи ті відносини між суб'єктом первинного фінансового моніторингу та особою, що користується його послугами, які не знайшли свого врегулювання завдяки формалізації права, однак містять в собі ознаки або ризик використання суб'єкта первинного фінансового моніторингу з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Особливо актуальним це постає за наявності певних прогалин в праві, якими можуть скористатися з протиправною метою легалізації коштів, і саме в таких ситуаціях, суб'єкт первинного фінансового моніторингу має розглядати можливі правовідносини з точки зору застосування ризик-орієнтованого підходу, як принципу права, для їх врегулювання.

Вказаний принцип є основою нормотворчої та правозастосовної діяльності у сфері протидії відмивання коштів, виступає категорією яка забезпечує розвиток системи протидії. Його багатогранність поєднує в собі аспекти «нагляду», «контролю» та «виконання» на всіх рівнях системи фінансового моніторингу, та забезпечує раціональний розподіл ресурсів, що задіяні в протидії легалізації брудних коштів. Загальність характеру ризик-орієнтованого підходу визначається його впливом на суб'єктів державного і первинного фінансового моніторингу, на побудову симбіозу та взаємозалежності тих, хто здійснює його реалізацію. Так, застосування ризик-орієнтованого підходу здійснюється в порядку, визначеному внутрішніми документами з питань фінансового моніторингу суб'єкта первинного фінансового моніторингу, з урахуванням рекомендацій відповідних суб'єктів державного фінансового моніторингу, які згідно із Законом виконують функції державного регулювання і нагляду за такими суб'єктами первинного фінансового моніторингу [5], тобто локальні норми права, що формалізовані з урахуванням рекомендацій державного регулятора, визначають порядок застосування ризик-орієнтованого підходу на рівні первинного фінансового моніторингу. Так, Національним банком України встановлено, що установа розробляє та затверджує внутрішні документи з метою виконання вимог законодавства України у сфері протидії відмивання коштів та фінансування тероризму, які повинні містити дієві ризик-орієнтовані процедури, порядки, достатні для належної організації та функціонування внутрішньої системи протидії відмивання коштів та фінансування тероризму та проведення первинного фінансового моніторингу, функціонування належної системи управління ризиками відмивання коштів та фінансування тероризму [20] та зобов'язує, щоб вони розроблялися установою

з урахуванням вимог законів України, що регулюють питання протидії відмивання коштів та фінансування тероризму, відповідного Положення Національного банку, нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Національного банку, прийнятих для виконання та відповідно до цих законів, рекомендацій FATF, результатів національної оцінки ризиків та ризик-профілю установи, рекомендацій Національного банку та типологічних досліджень [20]. Регулятор конкретизує базу правових норм, на якій базується локальна нормотворчість суб'єкта первинного фінансового моніторингу, серед яких є норми, що частково сформовані за результатами діяльності самих суб'єктів первинного фінансового моніторингу, а саме – результати національної оцінки ризиків. Національна оцінка ризиків – система заходів, що вживаються суб'єктами державного фінансового моніторингу, уповноваженими органами державної влади із залученням інших суб'єктів (за потреби) з метою визначення (виявлення) ризиків (загроз) легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму, їх аналіз, оцінка та розроблення заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків [5]; джерелами інформації, необхідної для проведення національної оцінки ризиків, є, зокрема, комплексна адміністративна звітність у сфері запобігання та протидії, аналітичні огляди та довідки учасників національної оцінки ризиків, відповіді учасників національної оцінки ризиків на запитальники спеціально уповноваженого органу, результати вибіркового аналізу судових рішень у кримінальних справах, результати наукових досліджень, результати вивчення громадської думки [5], тощо. Комплексна адміністративна звітність містить в собі показники, що отримуються спеціально уповноваженим органом від, але не виключно, суб'єктів первинного фінансового моніторингу, та перелік яких затверджено Міністерством фінансів України (розподіл взятої на облік інформації про фінансові операції у розрізі видів СПФМ; кількість отриманих Держфінмоніторингом повідомлень про підозрілу діяльність, всього, у тому числі у розрізі ознак підозрілих операцій та видів підозр [21] тощо), та своєю чергою базуються на встановлених ним у відповідних довідниках ознаках (Довідник ознак порогових операцій, Довідник ознак підозрілих операцій (діяльності) та види підозр, Довідник ознак підозрілих операцій (діяльності) та види підозр тощо).

Аналізуючи на прикладі найбільшого суб'єкта державного фінансового моніторингу нагляд, базований на ризик-орієнтованому підході: Національний банк України здійснює державне регулювання та нагляд у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [22] за суб'єктами первинного фінансового моніторингу, відповідно до яких він виступає суб'єктом державного фінансового моніторингу. Та, відповідно, з метою підвищення ефективності здійснення, з урахуванням ризик-орієнтованого підходу, нагляду у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, Національний банк України встановив порядок організації та здійснення нагляду у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, яким визначив, що безвізний нагляд та виїзні перевірки здійснюються ним з урахуванням ризик-орієнтованого підходу. При цьому, планові виїзні перевірки банків/установ здійснюються відповідно до складеного на підставі ризик-орієнтованого підходу Плану [23]. Перелік питань, що підлягають перевірці в банку/установі, визначається з урахуванням ризик-орієнтованого підходу за результатами проведеної Національним банком оцінки ризиків діяльності банків/установ [23], Національний банк під час здійснення безвізного нагляду має право надавати банку/установі рекомендації з метою підвищення ефективності організації та проведення первинного фінансового моніторингу, застосування ризик-орієнтованого підходу [23]. При цьому рекомендації державного регулятора прийматимуться суб'єктом первинного фінансового моніторингу при усуненні недоліків побудованої ним системи протидій легалізації коштів, та можуть лягати в основу норм внутрішніх документів з питань фінансового моніторингу. Нагляд державного регулятора, реалізація заходів суб'єктом первинного фінансового моніторингу базується на ризик-орієнтованому підході, що структурується на всіх рівнях системи протидії легалізації, але має єдину мету – управління ризиками. Безперервний процес функціону-

вання правовідносин у сфері протидії легалізації коштів, що характеризується усвідомленням ризиків та вольовими діями суб'єктів фінансового моніторингу з метою їх виявлення та подальшого управління ними, їх мінімізація, їх уникнення узгоджується в одному напрямку шляхом реалізації ризик-орієнтованого підходу, саме як принципу права, у вигляді правового стану та у застосуванні в конкретних правовідносинах. Правовий стан всіх суб'єктів фінансового моніторингу, як спосіб реалізації вказаного принципу, постає формою їх правового буття, при якій суб'єкти державного фінансового моніторингу здійснюють нагляд крізь поділ суб'єктів первинного фінансового моніторингу за рівнем ризику, що притаманний їм та послугам, що ними надаються, а суб'єкти первинного фінансового моніторингу здійснюють свою діяльність через усвідомлення ризиків, притаманних їх діяльності, та ризиків своїх клієнтів.

Український законодавець, формулюючи перелік принципів запобігання та протидії в ст. 3 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», називає цей принцип: застосування ризик-орієнтованого підходу [5], вважаємо за доцільне визначити норму: «Запобігання та протидія ґрунтуються на принципах:... ризик-орієнтованого підходу під час проведення фінансового моніторингу», оскільки застосування права належить виключно до сфери правореалізації. Здійснення заходів запобігання та протидії суб'єктами фінансового моніторингу реалізується шляхом застосування правових норм та підпорядкування принципам, та утворює вольовий акт реалізації норм права і полягає у визначенні, прийнятті та управлінні ризиком. Водночас діюча редакція згаданої статті Закону прирівнює принцип до безпосереднього факту необхідності виконання норми права.

Висновки. Ризик-орієнтований підхід є принципом права, а саме принципом фінансово-правового інституту фінансового моніторингу, який полягає у тому, що здійснення заходів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) коштів одержаних злочинним шляхом суб'єктами фінансового моніторингу провадиться з урахуванням усвідомлення та управління ризиками, з метою їх мінімізації.

Вказаний конкретний принцип має подвійну природу: як принцип права та як практичний підхід, на якому базуються заходи, що вживаються суб'єктами первинного фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації коштів. Цей принцип права виступає джерелом права при врегулюванні відносин, які не знайшли свого врегулювання прямими нормами законодавства у сфері протидії легалізації коштів.

Окрім того, саме як принцип права, ризик-орієнтований підхід формує симбіотичний характер заходів, що вживаються суб'єктами фінансового моніторингу на всіх рівнях системи протидії відмиванню коштів.

В широкому розумінні ризик-орієнтований підхід як принцип права – це базове підґрунтя, що координує взаємодію всіх учасників системи протидії відмиванню коштів через призму усвідомлення та управління ризиками легалізації коштів. У вузькому значенні, для суб'єкта первинного фінансового моніторингу, – це базовий принцип побудови внутрішньої системи фінансового моніторингу який полягає у визначенні, оцінці та розумінні ризиків легалізації коштів, вжитті заходів щодо управління ризиками, що мінімізують відповідні ризики. Реалізація ризик-орієнтованого підходу як принципу права здійснюється шляхом застосування до конкретних правовідносин та у вигляді правового стану, як способу правового буття суб'єктів фінансового моніторингу.

Подальшого дослідження потребують питання реалізації ризик-орієнтованого підходу як принципу права, його правової природи, питання управління ризиками легалізації коштів, оскільки наявність обґрунтованої бази знань в частині розуміння ризиків, способів та механізмів їх виявлення та їх зменшення, має вирішальне значення для ефективного впровадження стандартів ФАТФ та, відповідно якісно насичуватиме наукову та практичну площину системи фінансового моніторингу.

Список використаних джерел:

1. Риски отмывания денег и финансирования терроризма, связанные с COVID-19, и ответные меры в области политики: ФАТФ. 2020. URL: https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/COVID-19-AML-CFT_rus.pdf (дата звернення 15.02.2022)
2. Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, amending Regulation (EU) No 648/2012 of the European Parliament and of the Council, and repealing Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Directive 2006/70/EC: Directive of The European Parliament and of The Council of 20 May 2015. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32015L0849> (дата звернення 15.02.2022)
3. Peretiatkowicz A. Teoria prawa i państwa H. Kelsena. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*. 1937. 17 z. 4, s. 445*-508*. URL: <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/20256/1/012%20DR%20ANTONI%20PERETIATKOWICZ%20%20RPEiS%2017%284%29%2C%201937.pdf> (дата звернення: 15.02.2022);
4. Міжнародні стандарти боротьби з відмивання коштів, фінансуванням тероризму і розповсюдженням зброї масового знищення: рекомендації FATF. 2018. URL: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2018/20181017/BOOK.pdf (дата звернення: 15.02.2022);
5. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06 грудня 2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20> (дата звернення: 15.02.2022);
6. International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation: The FATF Recommendations. 2012. URL: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf> (дата звернення 15.02.2022)
7. Вовленко Н.Н., Рудковский В. А. Понятие и классификация принципов права. *Ленинградский юридический журнал*. 2014 № 4 (38). С. 35-48. URL: <https://lengu.ru/media/File/LenJuridicalJournal/lenjuridicaljournal4-2014.pdf> (дата звернення 15.02.2022)
8. Бахновська І.П. Риси принципів права: теоретичні аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право*. 2013. Вип. 23. Ч. 1. Т. 1. С. 18–22. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6554/1/%d0%a0%d0%98%d0%a1%d0%98%20%d0%9f%d0%a0%d0%98%d0%9d%d0%a6%d0%98%d0%9f%d0%86%d0%92%20%d0%9f%d0%a0%d0%90%d0%92%d0%90.pdf> (дата звернення 15.02.2022)
9. Уварова О. О. Принципи права у правозастосуванні: загальнотеоретична характеристика: монографія. Харків: «Друкарня МАДРИД», 2012. 196 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/1850/1/Uvarova_2012.pdf/ (дата звернення: 15.02.2022);
10. Колодій А.М. Принципи права: генеза, поняття, класифікація та реалізація. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 42-46. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/63807> (дата звернення 15.02.2022);
11. Козюбра М. Принципи права: методологічні підходи до розуміння природи та класифікації в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій. *Право України*. 2017. № 11. С. 142-164.
12. Старчук О. В. Щодо поняття принципів права. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 40-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2012_2_11 (дата звернення: 15.02.2022);
13. Смирнов Д.А. О понятии принципів права. *Общество и право*. 2012. № 4 (41). С. 29-37. URL: https://mvd.ru/upload/site119/folder_page/003/467/465/sl-2012-4.pdf (дата звернення 15.02.2022)
14. Лазарев В.В. Функциональная характеристика принципів права. *Юридическая техника*. 2020. № 14. С. 207-212 URL: http://jurtech.org/wp-content/uploads/2020/02/%D0%AE%D0%A2_14_%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82-%D0%B8%D1%81%D

0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD123.pdf (дата звернення 15.02.2022).

15. Понкин И.В. Понятие «принцип» в праве. *Юридическая техника*. 2020. № 14. С. 281-283 URL: http://jurtech.org/wp-content/uploads/2020/02/0%D0%AE%D0%A2_14_%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82-%D0%B8%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD123.pdf (дата звернення 15.02.2022)

16. Загальна теорія права: Підручник / за заг. ред. М.І. Козюбри. Київ: Ваіте, 2015. 392 с. URL: <https://www.osce.org/uk/ukraine/283756?download=true> (дата звернення: 15.02.2022).

17. Lastauskienė G. Korektiško teisės principų taikymo prielaidos. *Teisė: mokslo darbai*. 2012. nr. 85, p. 45 – 60;

18. Baltrimas J., Lankauskas M. Argumentavimas remiantis teisės principais: atkuriamasis ir plėtojamasis būdai. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2014. 39 p. URL: https://teise.org/wp-content/uploads/2016/07/Baltrimas_Lankauskas_studija.pdf (дата звернення 05.02.2022).

19. Левицька Н. О. Принципи нормативно-правового інституту: деякі загальнотеоретичні питання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2015. Вип. 33(1). С. 24-27. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_33\(1\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_33(1)_8) (дата звернення 15.02.2022).

20. Положення про здійснення установами фінансового моніторингу: затв. постановою Правління Національного банку України від 28 липня 2020 р. № 107. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0107500-20#Text> (дата звернення 15.02.2022).

21. Перелік показників комплексної адміністративної звітності: затв. наказом Міністерства фінансів України від 14 вересня 2021 р. № 504 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1519-21#n16> (дата звернення 15.02.2022).

22. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 р. № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення 15.02.2022).

23. Положення про порядок організації та здійснення нагляду у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій): затв. постановою Правління Національного банку України від 30 червня 2020 р. № 90. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0090500-20#Text> (дата звернення 15.02.2022).

